

Станіслав Ігнат'єв,
виконавчий директор
Інституту сталого розвитку,
засновник Харківського
енергетичного кластеру

«7 гаманців» для зелених проектів, або Де взяти кошти для їх реалізації

Сьогодні в Україні спостерігається підвищення тенденції до впровадження зелених проектів з метою покращення енергоефективності. Але на шляху до їх реалізації існує ряд серйозних проблем, найперша з яких – пошук фінансових ресурсів.

Зважаючи на актуальність цієї проблеми, пропонуємо вам практичні поради від експерта, який має досвід залучення коштів до подібних проектів. Названі автором інструменти для залучення фінансових ресурсів уже сьогодні ефективно використовуються новоствореними громадами, підприємцями, представниками малого та середнього бізнесу

ТЕЗИ

1. Аналіз інструментів залучення фінансових ресурсів для реалізації «зелених проектів»
2. Європейський досвід впровадження стратегії відновлювальної енергетики
3. Українська практика: створення першого енергетичного кооперативу

Кредит в українському банку

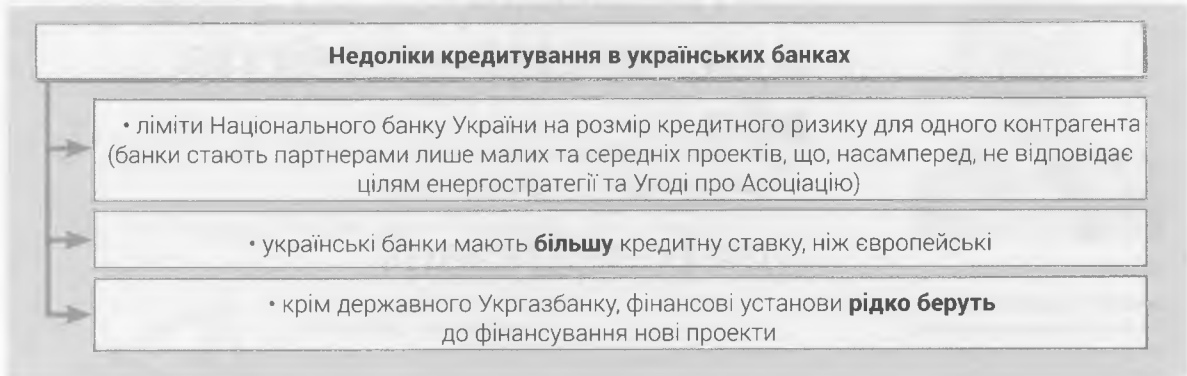
Сьогодні в українському банківському секторі працює декілька фінансових установ, які активно кредитують зелені проекти, створюючи спеціалізовані структурні підрозділи та навіть здійснюючи ребрендинг цілого банку. Ліквідність сектора дозволяє із мінімальними ризиками кредитувати невеликі і середні проекти із використання ВДЕ. Конкурентні переваги таким банкам надають **дві характерні риси:**

- спеціалізовані департаменти добре розуміють ринок, гарно орієнтуються у законодавстві, яке динамічно трансформується;
- такі банки поступово перетворюються із «громіздкої» фінансової машини на мобільні установи, які швидко аналізують пропозиції та приймають рішення.

Звісно, у подібній схемі кредитуванні не обходиться і без проблем (схема 1).

Схема 1

Частіше фінустанови звертаються до рефінансу вже збудованих генеруючих можливостей. І тут виникає необхідність балансування між мінімізацією ризиків банківськими установами та необхідними темпами зростання генеруючих потужностей. Виходом з цієї ситуації може бути *підключення страхових компаній* з метою мінімізації ризиків фінансування нових об'єктів ВДЕ.

ЕРС-контрактор

Цей ефективний та дієвий інструмент в Україні представлений достатньо слабо, хоча він широко розповсюджений у країнах ЄС.

ДОВІДКА

ЕРС-контрактор (Engineering, procurement and construction) – це компанія, яка реалізує «від А до Я» будівництво електростанцій та повністю бере на себе відповідальність за ризики, пов'язані із веденням проекту аж до моменту його здачі у експлуатацію

Цим самим потенційний кредитор *мінімізує власні ризики*. Також він може отримати фінансові ресурси на більш вигідних умовах, ніж звичайний кредит, якщо ЕРС-контрактор має довгу історію та перевірену репутацію серед банківських установ. Крім того, існують варіанти надання контрактору обладнання від виробника *зі знижкою*, враховуючи довготривале партнерство у реалізації попередніх проектів.

Енергетичні кооперативи

Енергетичні кооперативи – це об'єднаннями громадян, підприємств та організацій, метою яких є реалізація різноманітних локальних проектів у сфері відновлюваної енергетики. Найчастіше такі об'єднання спрямовують свої зусилля на децентралізоване, екологічне і незалежне від компаній та концернів виробництво енергії.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Європейці вже зрозуміли необхідність переходу на екологічно чисті джерела енергії та нарощують темпи, активно використовуючи при цьому кооперативну форму організації діяльності. Так, у Великобританії функціонує близько 5 тис. кооперативів, задіяних переважно у сонячній та вітрогенерації.

У Німеччині енергетичні кооперативи вже сьогодні стали конкурентами енергетичних холдингів, генеруючи до 30% електроенергії з ВДЕ. Тому енергопакет Clean Energy for All Europeans у країнах ЄС вже лімітує преференції у першочерговому підключенні енергокооперативів до мережі

Разом з тим, енергетичні кооперативи повинні насамперед задовольнити власні потреби у енергоносії, що виробляють. Надлишок вони можуть продати у мережу, використовуючи правила «зеленого тарифу».

Однак новий етап розвитку енергоринку Європейська Комісія програмує як перехід від централізованої системи до **системи розподіленої генерації**. В такій системі енергетичні кооперативи та окремі домогосподарства стають **повноправними гравцями енергоринку**.

Це дозволить Європі збільшити долю енергетичних мікросистем. До того ж, це стане суттєвим поштовхом для інвестування в R&D щодо розробки нових систем генерації, зберігання, розподілення і, головне, SMART-рішень контролю та управління такими енергосистемами.

Це короткотривала енергетична перспектива енергокооперації в об'єднаній Європі на 10 років. У дослідженні CE Delft зазначається, що до 2030 року кількість домоволодінь та кооперативів, які стануть гравцями енергоринку, досягне **50% від всієї кількості населення ЄС**. При цьому, внесок кооперативів у генерацію електричної енергії буде становити 20%, порівняно із 9,8% на сьогодні.

Разом з тим, енергетичні кооперативи повинні насамперед задовольнити **власні потреби** у енергоносії, що виробляють. Надлишок вони можуть продати у мережу, використовуючи правила «зеленого тарифу».

Проблемою у створенні енергетичних кооперативів є відсутність відповідних норм права, а з іншого боку – ментальність українців із небажання об'єднуватися у кооперативи.

УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА

Рік тому на Харківщині було створено перший енергетичний кооператив. Для закупівлі обладнання організація отримала грант від програми ООН. Сьогодні енергетичний кооператив із 12 представників малого та середнього аграрного бізнесу виробили свої перші 20 тонн дизельного палива, які використали для збору врожаю, а залишку вистачить на проведення посівної

Зелені бонди (Green bonds)

Почали набувати особливої популярності після *Паризької кліматичної конференції* та спрямовані на фінансування або ж рефінансування проектів, які *пом'якшують вплив на довкілля*. В першу чергу, вони зменшують емісію парникових газів.

ДОВІДКА

«Зелені облігації» – це боргові інструменти для залучення коштів на проекти розвитку відновлюваної енергетики, енергоефективності та екологічно чистого транспорту

Сукупний обсяг розміщення цих паперів цього року може досягти **\$200 млрд.** «Зелені» бонди поки що лише знаходяться на шляху до повноцінної інституалізації, хоча ринок зростає дуже активно. У ролі одного з інститутів, що розробляють стандарти для ринку зелених бондів, потенціал якого оцінюється в \$100 трильйонів, виступає міжнародна організація *Climate Bonds Initiative*.

Однак українське нормативно-правове забезпечення зелених проектів потребує суттєвої імплементації до нього елементів використання Green bonds. З іншого боку, держава має два **чинники**, які суттєво стримують застосування даного інструменту: *відсутність розвиненого фондового ринку та низький суверенний рейтинг*.

Міжнародні фінансові інституції (IFI)

В Україні міжнародні фінансові інституції представлені переважно фінансовими інституціями групи Світового Банку (*IFC, EBRD, EIB, World*

Bank) та американською Корпорацією закордонних приватних інвестицій (OPIC). Крім того, українськими зеленими проектами зацікавився китайський Комітет із розвитку підприємств за кордоном (CODA) та Китайський Банк розвитку (CDB). Вони стають важливими гравцями на полі інвестування у проекти ВДЕ, охопивши цього року майже 5% від загальносвітового проектного портфелю.

Позитивною стороною є те, що, інвестуючи через вітчизняні комерційні банки під гарантії IFI, міжнародні фінансові інституції беруть на себе **кредитні ризики проектів**. Дуже часто, разом із кредитом, організації надають грант для експертного супроводу проекту та здійснення його супервізії.

Гранти від міжнародних донорів

Сьогодні в Україні працює **62 проекти** та програми міжнародної технічної допомоги у галузі енергоефективності та зеленої енергетики. Часто на конкурсній основі ці міжнародні інституції надають гранти (безповоротну фінансову допомогу) для енергомодернізації існуючих об'єктів. Переважно це соціальна сфера або створення нових генеруючих потужностей зеленої енергетики, зокрема з метою газозаміщення.

ПРАКТИКА

Реальним кейсом із використання ресурсів міжнародної технічної допомоги для зелених проектів стала ініціатива «Енергоефективне село», реалізована Інститутом сталого розвитку. На першому етапі реалізації проекту було створено об'єкти місцевої теплоенергетики (2 котельні), які використовують місцеву біомасу. Також було здійснено теплодернізацію всіх об'єктів соціальної сфери. На другому етапі – забезпечено опалення ФАПу тепловим насосом та повна його термомодернізація. І, насамкінець, освітлено 5 км вулиць із використанням світлодіодного освітлення та фотовольтаїчних панелей

На сьогодні у рамках проекту розпочато будівництво місцевої сонячної електростанції потужністю **1,8 МВт**. Найголовніше, що знайдено інвестора для будівництва цього об'єкта зеленої енергетики. І це буде найбільший об'єкт альтернативної енергетики в Харківській області. Отже, «Енергоефективне село» – це зелений проект, який пройшов шлях від малої **теплоенергетики** до **електрогенерації у промислових масштабах**.

ВАЖЛИВО

Подібні проекти можуть бути реалізовані на будь-якій території України, не залежно від географічної прив'язки. Проте сьогодні, головними стримуючими факторами є низький рівень знань та навичок громад щодо складання заявок на отримання грантів та висока професійна конкуренція між громадськими організаціями за грантові ресурси

Експортно-кредитні агентства (ЕКА)

У розвинених країнах одним із ефективних інструментів підтримки економіки є **експортно-кредитні агентства (ЕКА)**. Їх створюють уряди для **підтримки** та **стимулювання** експорту, **розвитку** національного виробництва та **підвищення** рівня зайнятості населення. Проте цей інструмент добре працює лише тоді, коли в країні є конкурентноспроможний виробник обладнання. В такому випадку ЕКА страхує ризики кредитування на придбання обладнання у локального виробника.

Як свідчить практика, **користь** від реалізації такого проекту відчують усі. Країна – нові робочі місця та замовлення для свого бізнесу. Бізнес (виробник) – можливість реалізації власної продукції, банки – покриття кредитних ризиків, а інвестор отримує обладнання на вигідних умовах.

Слід зазначити, що ЕКА ранжують країни від «1» (найвищий рейтинг) до «7» (найнижчий із можливих значень рейтингу). На привеликий жаль, низький рівень «7» суверенного рейтингу України є значним гальмуючим фактором для розвитку цього інструменту. Саме через макроекономічну та політичну ситуацію у нашій країні, більшість європейських експортно-імпортних агентств обмежили або взагалі закрили ліміти для України.

ВИСНОВОК ЕКСПЕРТА

Усі вищезазначені інструменти (т.зв. «сім гаманців») можуть бути успішно використані з метою залучення фінансових ресурсів для впровадження зелених проектів, зокрема щодо застосування відновлюваних джерел енергії. Кожен із інструментів є робочим і вже імплементовано на території України різними стейкхолдерами